

บทที่ 2

แนวความคิดและทฤษฎี

เนื่องจากหน่วยสันตินิยมจัดตั้งขึ้น เพื่อปฏิบัติงานทางการเมือง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคึงมวลชนให้ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อสนับสนุนรัฐบาล อันจะส่งผล ในการ เสริมสร้าง ความมั่นคงแห่งชาติ ดังนั้นการศึกษามหาบทของหน่วยสันตินิยม จึงต้องอาศัยกรอบของทฤษฎีและ แนวความคิด ซึ่งผู้ศึกษาขอหยิบยกเอาทฤษฎีการ เรียนรู้ทางการเมือง (Political Socialization) ทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) เป็นกรอบในการพิจารณาการ คำเนินงานทางการเมือง และส่วนสุดท้ายเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับแนวความคิด ในการเสริมสร้างความ มั่นคง อันเป็นเป้าหมายหลักของหน่วยสันตินิยม

การปกครองแบบประชาธิปไตยโดยนัยแม้จะมีใช้ เป็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุด แต่ก็อำนวย ประโยชน์ให้แก่ประชาชนมากที่สุดเท่าที่จะสามารถเป็นไปได้ในสภาพที่เป็นอยู่¹ จึงมีหลายประเทศ ที่เอาระบอบประชาธิปไตยโดยมาใช้ ซึ่งทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจาก

1. ความพยายามที่จะทำให้ระบบการเมืองแบบเก่าเป็น ไปในลักษณะของความ เป็นสมัยใหม่
2. อิทธิพลของวัฒนธรรมโลก
3. อิทธิพลของพวกนักคิดและนักปราชญ์ทางรัฐศาสตร์²

¹จรูญ สุภาพ. ระบบการเมืองเปรียบเทียบ (ประชาธิปไตย-เผด็จการ) และ หลักวิเคราะห์การเมืองแผนใหม่, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2519), หน้า 45.

²ชาญวุฒิ วัชรหุภัก. พัฒนาการเมืองไทย, (พระนคร : โรงพิมพ์ศิษย์, 2518), หน้า 17-19.

แต่ประชาธิปไตยก็มีใช้ผลลัพท์สำเร็จรูปที่จะนำมาเทียบยื่นให้แก่กันได้ง่าย ๆ ทั้งนี้ เนื่องจากต้องอาศัยปัจจัยที่เอื้ออำนวยหลายประการด้วยกัน ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ค่านิยม ทัศนคติ รายได้ของประชาชน สภาพแวดล้อมทางการเมือง เหล่านี้เป็นต้น การปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงจะบังเกิดผลดีและมีความมั่นคง³ และความสำเร็จของการมีระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้นขึ้นอยู่กับ การมองเห็นคุณค่าของประชาธิปไตย (Democratic Vision) ซึ่งจะเป็นสิ่งที่คลอใจให้บุคคลค่าเงินงานทั้งปวงเพื่อบรรลุถึงจุดหมายปลายทางของระบบประชาธิปไตย⁴ ในขณะที่เดียวกันการที่จะจรรโลงรักษาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยให้มีความต่อเนื่องได้ก็จะต้องมีวัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) ที่สอดคล้องกันไปด้วย⁵

สำหรับหลักการประชาธิปไตยอาจจะพิจารณาได้ 3 ความหมายด้วยกันคือ ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปการปกครอง เป็นอุดมการณ์ และเป็นวิถีชีวิต ดังรายละเอียดพอสังเขปได้ดังนี้

1. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครอง ซึ่งก็หมายถึง การจัดการปกครองที่กำหนดถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมือง บทบาท อำนาจหน้าที่ของสถาบันทางการเมือง ตลอดจนถึงวิธีการที่ใช้ในการตัดสินใจหรือข้อขัดข้องในทางปฏิบัติ รูปแบบการเมืองการปกครองประชาธิปไตยมีหลักการที่สำคัญเช่น⁶

1. หลักที่ถือว่ามนุษย์มีความรู้ความสามารถ รู้จักใช้เหตุผล
2. หลักความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์
3. หลักความเท่าเทียมกันของคน

³Seymour M. Lipset, Political Man : The Social Base of Politics. (Garden City, New York : Doubleday & Company Inc., 1963), p.61.

⁴David Thomson, The Democratic Ideal in France and England, (New York : Cambridge University Press, 1940), p.5.

⁵Gabriel A. Almond and Sidney Verba, The Civic Culture : Political Attitude and Democracy in Five Nations, (Boston : Little, Brown and Company, 1965), p.3.

4. หลักการให้ความยินยอมของประชาชนต่อผู้มีอำนาจในการปกครอง
5. หลักอำนาจอธิปไตยมาจากประชาชน
6. หลักเกี่ยวกับสิทธิที่จะคัดค้านไม่เห็นด้วยและการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล

2. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ ซึ่งก็หมายถึงการยึดหลักที่สำคัญของประชาธิปไตย อันได้แก่ หลักเสรีภาพ อธิปไตย และหลักความเสมอภาค เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวอยู่ในจิตใจของประชาชน ซึ่งอุดมการณ์ที่ประชาชนในชาติยึดถือกันจะมีประโยชน์ต่อสังคมคือ ⁷ ช่วยผูกพันคนในชาติ เข้าด้วยกัน ทำให้ชนชั้นที่เฉื่อยชาพัฒนาเป็นสังคมที่มีพลัง ทำให้สมาชิกในสังคมยอมรับกฎเกณฑ์ของระบบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เป็นอยู่ในขณะนั้นและแก้ไขในส่วนที่ขัดแย้งกันโดยสันติวิธี

3. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต ซึ่งวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยก็ได้แก่การมีใจกว้าง รู้จักการประนีประนอม ไม่ใช้วิธีรุนแรงในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เป็นต้น วิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพที่เป็นประชาธิปไตยโดยตรง ผู้ที่มีบุคลิกภาพเป็นประชาธิปไตย (Democratic Personality) นั้นได้แก่ บุคคลซึ่งมีความคิดเห็นเป็นของตัวเองปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ใหม่ ๆ ได้ง่าย ไม่อคติต่อผู้ที่มีความแตกต่างจากตน มีความรับผิดชอบผูกพันในสิ่งที่ตนได้ตัดสินใจกระทำลงไป คิดถึงบุคคลอื่นในฐานะที่คน ๆ นั้น เป็นตัวของเขาเองมองโลกในแง่ดีมีศรัทธาและความหวังต่อชีวิต ไม่ยอมรับอำนาจอันใดโดยปราศจากเหตุผลหรือโดยไม่มี ความชอบธรรม ⁸

⁶ ดร. กระมล ทองธรรมชาติ, การเมืองและประชาธิปไตยของไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2519), หน้า 15-18.

⁷ จรูญ สุภาพ, การพัฒนาประเทศ, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 5-6.

⁸ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2513) หน้า 23.

นอกจากนี้ความสำเร็จของการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยองค์อภัยวัฒน์ ธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยโดยด้วย สำหรับองค์ประกอบหรือปัจจัยหลักของการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยโดยก็คือ⁹

1. มีจิตใจสนับสนุนหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย
2. มีความ เชื่อและยึดมั่นในคุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคล เคารพสิทธิ เสรีภาพของบุคคล มีความอดกลั้นต่อความหลากหลายในพฤติกรรมของผู้อื่น
3. เคารพในกติกากการปกครองแบบประชาธิปไตย ใช้วิธีตัดสินปัญหาด้วยเสียงข้างมาก โดยให้ความคุ้มครองสิทธิของฝ่ายที่มีเสียงข้างน้อย
4. สนใจในการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง ติดตามข่าวสาร บันทึกลง
5. มีความสำนึกในหน้าที่ มีความเชื่อมั่นในตนเอง
6. มองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจผู้อื่น มีความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่หรือสถาบันของทางราชการ
7. รู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุมีผลและในทางสร้างสรรค์
8. ต้องไม่มีจิตใจเป็นเผด็จการ ซึ่งการมีจิตใจแบบเผด็จการก็ได้แก่ การมอบความรับผิดชอบทุกสิ่งทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ การใช้อำนาจเด็ดขาด การอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ การนิยมระบบเจ้าขุนมูลนาย การไม่ยอมรับความเสมอภาคของบุคคล การยึดมั่นในค่านิยมแบบดั้งเดิมเหล่านี้ เป็นต้น

การมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากการได้รับกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ จากการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น และจากการมีประสบการณ์เรียนรู้กล่อมเกลากการการเมือง (Political Socialization) ซึ่งสถาบันที่สำคัญ ๆ อันมีส่วนช่วยอบรมกล่อมเกลาวัฒนธรรมของคนเราก็ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สถานที่ทำงาน สื่อมวลชน และระบบการปกครองของสังคมนั้น

9 สนใจดูรายละเอียด คร.กินหันต์ นาคะตะ, "ประชาธิปไตย : ความหมายปัจจัยเบื้องต้นและการสร้างจิตใจ", วารสารธรรมศาสตร์, 3(กุมภาพันธ์, 2517), หน้า 8-21.

การเรียนรู้ทางการเมือง (Political Socialization)

สำหรับความหมายของการเรียนรู้ทางการเมือง (Political Socialization) ที่มีนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ซึ่งอาจนำมากล่าวในที่นี้เฉพาะที่ผู้ศึกษารวบรวมเห็นว่ามีความสำคัญและน่าสนใจ ดังนี้

Gabriel A. Almond and G. Bingham Powell ได้กล่าวถึง การเรียนรู้ทางการเมือง (Political Socialization) ว่าเป็นกระบวนการที่นำมาซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองแก่ประชาชน นั้นหมายถึงว่าการเรียนรู้ทางการเมืองเป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือลักษณะวัฒนธรรมทางการเมือง¹⁰ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในขั้นของการแสดงความคิดที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) ซึ่งอัลมอนต์และเพาเวลล์ได้เน้นถึงว่าการเรียนรู้ทางการเมืองอาจก่อให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองใหม่ที่ยังไม่เคยมีมาก่อนให้เกิดขึ้นได้¹¹ อัลมอนต์ได้วิเคราะห์ระบอบการเมืองแบบโครงสร้างและหน้าที่ (Structural-Functional Approach) โดยจัดการเรียนรู้ทางการเมืองเป็นหน้าที่ (Function) หนึ่งของระบบการเมืองซึ่งมีหน้าที่ป้อนเข้าสู่ระบบการเมือง (Input Function) หรือมีหน้าที่บำรุงรักษาระบบให้คงอยู่ (System Maintenance Function) และอัลมอนต์ก็ได้ตั้งสมมติฐานว่าในแต่ละระบบการเมืองจะมีการสืบทอดวัฒนธรรมและโครงสร้างของระบบการเมืองอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการสืบทอดดังกล่าวนี้จะทำได้โดยผ่านการเรียนรู้ทางการเมือง¹²

¹⁰ Gabriel A. Almond and G. Bingham Powell, Jr., Comparative Politics : A Developmental Approach (Boston : Little, Brown, 1966) p.54-72.

¹¹ Gabriel A. Almond and G. Bingham Powell (eds), Comparative Politics Today : A World View (Boston : Little, Brown, 1980), p. 36.

¹² Gabriel A. Almond, "A Functional Approach To Comparative Politics" in Gabriel A. Almond and James S. Coleman (eds) The Politics of The Developing Areas (Princeton : Princeton University Press, 1960) pp. 26-33.

ไม่ว่าระบบการปกครองใดก็ตาม ต่างก็มีเจตนารมณ์ที่จะสืบทอดระบบการปกครองของตนเองให้คงไว้ทั้งสิ้น โดยผ่านระบบการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองซึ่งก็หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม¹³ ซึ่งก็หมายถึงการที่บุคคลได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากสังคมและสิ่งแวดล้อมจากการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นอีกอย่างหนึ่ง และจากประสบการณ์ความเคยชินในฐานะ เป็นสมาชิกของสังคมอีกอย่างหนึ่ง แล้วบุคคลก็รับเอาผลจากการเรียนรู้นั้นมาเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ

กระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญอย่างมาก ประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแบบใหม่ จะใช้กระบวนการนี้เป็น เครื่องมือสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนให้สนับสนุนระบบการปกครองของตน ตัวอย่างเช่น ในประเทศเยอรมันตะวันตกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการสอนให้คน เรียนรู้ประชาธิปไตยในสถาบันการศึกษาและสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน สนับสนุนระบบการปกครองของตน¹⁴ ในประเทศสหภาพโซเวียตรัสเซีย ได้มีการอบรมปลูกฝังนักเรียนให้เชื่อมั่นและศรัทธาในเรื่องอุดมการณ์แบบลัทธิมาร์กซิสม์ เลนินนิสต์¹⁵

การเรียนรู้นั้นจะมีอยู่ตลอดชีวิตของคนคนใดที่ยังอยู่ในสภาพแวดล้อมของสังคมมนุษย์¹⁶ และจะเป็นไปอย่างคืบเนื่อง ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น 4 ขั้นตอนดังนี้ คือ¹⁷

¹³Richard E. Dawson and Kenneth Prewitt, Political Socialization (Boston : Little, Brown and Company, 1969, pp. 4-6, 27-28. Gabriel A. Almond and G. Bingham Powell; Jr., Comparative Politics : A Development Approach (Boston : Little, Brown and Company), p.95.

¹⁴Verba, "Germany : The Remaking of Political Culture", in Political Culture and Political Development, eds. by Lucian W. Pye & Sidney Verba (Princeton : Princeton University Press, 1965), p.161

¹⁵Gabriel A. Almond, ed, Comparative Political Today : A World View (Boston : Little, Brown and Company, 1974), p. 274.

ขั้นตอนที่ 1 เป็นขั้นตอนเริ่มแรกสุดที่เมื่อคนเริ่มเกิดมาจะได้รับการถ่ายทอดอบรมให้เข้าสู่ความมีสภาพ เป็นสมาชิกในสังคม ในขั้นตอนนี้เป็นการอบรมที่ทำให้คนเรียนรู้วิถีดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่น หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นขั้นตอนอบรมบุคคลให้มีโครงสร้างบุคลิกมูลฐาน (Basic Personality Structure) องค์การสำคัญที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการถ่ายทอดวัฒนธรรมในขั้นตอนนี้ ได้แก่ ครอบครัวและสถาบันการศึกษาในลำดับต่อมา

ขั้นตอนที่ 2 เป็นขั้นตอนอบรมที่ก่อให้เกิดบุคคลเริ่มมีพื้นฐานความรู้ ความเชื่อหรืออีกนัยหนึ่ง ทำให้คนมีเอกภาพส่วนบุคคล เป็นขั้นตอนที่ประสบการณ์เริ่มมีอิทธิพลหล่อหลอมจิตใจให้มีความสำนึก ซึ่งจะนำไปส่วนกำหนดโครงสร้างบุคลิกภาพขั้นมูลฐานของบุคคล คือบุคคลจะมีความสำนึกว่าตัวเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนนี้ เป็นการอบรมถ่ายทอดทางการเมือง ในขั้นตอนนี้บุคคลเริ่มมีความรอบรู้ในสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับการเมือง เป็นขั้นตอนหล่อหลอมทำให้เกิดบุคลิกภาพทางการเมืองขึ้นในตัวบุคคล ทำให้บุคคลเริ่มมีความคิดพินิจวิเคราะห์ในทางการเมืองขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 เป็นขั้นตอนการอบรมถ่ายทอดที่ทำให้บุคคลมีความเข้าใจทางการเมืองลึกซึ้งขึ้น และมีความรู้ลึกซึ้งคิดในทางการเมืองอย่างมาก จนถึงขั้นทำให้บุคคลมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมและมีบทบาททางการเมือง คน ๆ นั้นอาจจะเป็นนักการเมืองหรือผู้บริหารพรรค เป็นรัฐมนตรี หรือผู้พิพากษาแล้วแต่

¹⁶ การเริ่มรู้จะมีอยู่ตลอดชีวิตของคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะการเปลี่ยนแปลงหรือหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต เช่น ระยะเพิ่งเข้าโรงเรียน เข้าทำงาน สมรส เข้ารับราชการ หรือระยะที่เริ่มอยู่ในวัยที่มีความคิด (Mental Institution) ระยะ เพิ่งอพยพเข้าไปอยู่ในประเทศใหม่ ตลอดจนระยะแรกของการเปลี่ยนสถานภาพใหม่ เช่น เป็นผู้ปกครองและการพ้นจากตำแหน่งหน้าที่การงาน จุดประสงค์ของการเรียนรู้ของบุคคลก็เพื่อทำให้สามารถที่จะใช้ชีวิตร่วมกับคนอื่นในสังคมหรือกลุ่มที่บุคคลนั้น ๆ เป็นสมาชิกอยู่ Leon Mann, Social Psychology (Sydney : John Wiley & Sons. Australasia Pty. Ltd, 1972), p.6.

¹⁷ Lucian W. Pye, Politics, Personality, and Nation Building : Burma's Search for Identity (New Haven : Yale University Press, 1962), pp. 44-46.

ขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการเรียนรู้ จะมีอิทธิพลต่อค่านิยม ทัศนคติ ความรู้ หรือ วัฒนธรรมของบุคคลมากน้อยต่างกัน บางครั้งการอบรมในระดับครอบครัวอาจจะมีอิทธิพล มากกว่าระดับกลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ และองค์กรที่เป็นทางการ แต่บางครั้งการอบรมระดับปลายจะมีอิทธิพลมากกว่า¹⁸ แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อน่าสังเกตว่าในสังคมแบบจารีตประเพณีดั้งเดิม (Traditional Society) ซึ่งเป็นสังคมอิสระที่ประกอบด้วยการมีรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่าง สมาชิกซึ่งมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน หรือมีลักษณะสัมพันธ์กัน เป็นแบบส่วนตัว มีกฎเกณฑ์ข้อบังคับทาง สังคมที่อาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลธรรมจรรยา มีความยึดมั่นในความจงรักภักดี ความกตัญญู ยกย่องเคารพนับถือผู้มีวิทยุและฐานะทางสังคมสูง ในสังคม เช่นนี้ครอบครัวจะมีแนวโน้มที่มีอิทธิพล มากกว่าระดับกลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ และองค์กรที่เป็นทางการอื่น ๆ

การเรียนรู้วัฒนธรรมของประเทศกำลังพัฒนา ที่นำเอากระบวนการปกครองแบบประชาธิปไตยมาใช้ ในการปลูกฝังระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย การเรียนรู้ของมนุษย์นั้น เกิดขึ้น ได้ทุกชั้นตอนของช่วงชีวิต รัฐบาลที่ปกครองแบบประชาธิปไตยก็พยายามใช้สถาบันทางการเมือง หรือองค์กรทางการเมือง อบรมประชาชนส่วนใหญ่ที่ยังไม่ค่อยเข้าใจในเรื่องการเมืองการปกครอง แบบประชาธิปไตยเท่าใดนัก ความรู้สึกนึกคิดและความเคยชินต่อระบอบการปกครองที่มีมาแต่เดิมยังคงฝังแน่นอยู่ โดยเฉพาะความรู้สึกว่าข้าราชการ เป็นผู้ปกครองประชาชนซึ่งเป็นความสำคัญแบบเก่า รัฐบาลปัจจุบันพยายามที่ต้องการดึงประชาชนให้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด เพื่อสร้างความชอบธรรม และการให้ประชาชนได้เรียนรู้วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นพฤติกรรมทางการเมืองหลักของแนวความคิดในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในฐานะที่เป็นสิ่งที่บ่อน เข้าสู่ระบบซึ่งอาจจะเป็นการเรียกร้อง (Demand) หรือการสนับสนุน (Support) ต่อระบบที่ดำรงอยู่ การมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบประชาชนมีส่วนร่วม การปฏิบัติ

¹⁸ กมล สมวิเชียร, "วัฒนธรรมการเมืองไทยกับพัฒนาทางการเมือง" ใน วารณไวทยาการ : รัฐศาสตร์ (พระนคร : บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช 2514), หน้า 41.

หน้าที่ของระบบการเมืองจะเป็นตัวตัดสินใจว่าสมาชิกในสังคมจะมีความสุขและอยู่ดีกินดีเพียงใด ความสำคัญดังกล่าว ได้รับการยืนยันจากจอห์น สจ๊วต มิลล์ นักปรัชญาการเมืองที่เห็นว่า มนุษย์จะต้องเรียนรู้ถึงความรับผิดชอบในการเข้ามีส่วนร่วม การขาดความสามารถในการเข้ามีส่วนร่วมแสดงให้เห็นถึงการขาดความเป็นสมาชิกอย่างเต็มตัวภายในระบบนั้น¹⁹

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ความหมายของคำว่า "การเข้ามีส่วนร่วม (Participation) ในพจนานุกรมนั้น หมายถึง "หลักการที่บุคคลจะได้รับผลประโยชน์โดยการตัดสินใจ ซึ่งกระทำโดยสถาบันทางการเมืองและสังคม และจะต้องร่วมในการตัดสินใจนั้นด้วย"²⁰ เมื่อพิจารณาในแง่ของกิจกรรม (Activities) แล้ว เป็นกิจกรรมโดยสมัครใจของแต่ละบุคคลในกิจกรรมทางการเมืองรวมทั้งการลงคะแนนเสียง การเป็นสมาชิก และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มทางการเมือง เช่น ความเคลื่อนไหว พรรคการเมือง กลุ่มอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์ เจ้าหน้าที่ สถาบันทางการเมือง กิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ เช่น การอภิปรายทางการเมืองหรือร่วมฟังเหตุการณ์ทางการเมือง การชักชวนทางการเมืองของเจ้าหน้าที่ หรือสมาชิกของกิจการทางการเมืองนั้น²¹ และการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองยังมีความหมาย 2 ประการ คือ²²

¹⁹ Norman H. Nie and Sidney Verba, "Political Participation, in Fred I. Greenstein and N.W. Polsby Zeds. , The Handbook of Political Science 4 (Reading, Massachusettes : Addison Wesley, 1975), pp. 4-5.

²⁰ Alan Bullock and Oliver Stattybrass (eds.), The Harper Dictionary of Modern Thought (New York : Harper and Row Publisher, 1977), P.45

²¹ Geoffrey K. Roberts, A Dictionary of Political Analysis (Great Britain : Longman, 1971), p. 145.

²² Hugo F. Reading, A Dictionary of The Social Science (London : Routledges & Kegan Paul, 1977), p. 146.

1. การเข้ามามีส่วนร่วมของปัจเจกชนในกิจกรรมทางการเมือง
2. อัตราส่วนร้อยละของประชากรที่ใช้สิทธิในการเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง

การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายประการ ไมรอน ไวน์เนอร์ (Myron Weiner) ²³ ได้สำรวจและรวบรวมความหมายที่นักรัฐศาสตร์ต่าง ๆ ได้ให้ไว้ แยกเป็น 10 ความหมายดังนี้

1. การกระทำที่สนับสนุนหรือเรียกร้องต่อคณะผู้ปกครองประเทศ
2. ความพยายามที่สำเร็จในการใช้อิทธิพล (Influence) ต่อการปฏิบัติการของรัฐบาล หรือในการเลือกผู้นำในวงการบริหาร
3. การกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมายและได้รับการรับรองว่าถูกต้อง (Legitimate)
4. การกระทำที่มีตัวแทน (Representation)
5. ความละเอียดจากการเข้าไปยุ่งเกี่ยว (Alienation) เพราะเกิดความรู้สึกว่าแม้ว่าจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวก็ไม่ทำให้เกิดผลอะไรขึ้น
6. ความกระตือรือร้น (Active) ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องหรือเป็นพวกกระตือรือร้น (Activists) ที่จะทำ
7. การกระทำที่ต่อเนื่องผลึกตัน (Persistant Continuum) ที่อาจเป็นการจัดการอย่างเป็นสถาบัน (Institutionalised) หรือเป็นการกระทำที่ประทุขึ้นทันทีทันใด เช่น การก่อการจลาจล
8. การกระทำที่มุ่งต่อการเลือกผู้นำทางการเมือง มุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ (Public Policies) หรือเป็นการพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติราชการ (Bureaucratic Actions)

²³Myron Weiner, "Political Participation : Crisis of Political Process," in Leonard Biner (ed.), Crisis and Sequences in Political Development (Princeton : Princeton University Press, 1971), pp. 161-163.

9. การกระทำที่เป็นกิจกรรมอันมีผลกระทบต่อการเมืองระดับชาติ (National Politics) เท่านั้น

10. การกระทำที่เป็น "การกระทำทางการเมือง" (Political Acts)

ดังนั้น ไมรอน ไวน์เนอร์ ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นการปฏิบัติการโดยสมัครใจใด ๆ (Voluntary Action) ที่ไม่ว่าจะเป็นผลสำเร็จหรือไม่ มีการจัดองค์การหรือไม่ก็ตาม จะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง และจะใช้วิธีที่ถูกต้องโดยได้รับการยอมรับ ตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม การกระทำนั้นมุ่งประสงค์ที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายสาธารณะการบริเวงาน นโยบายสาธารณะและการเลือกผู้นำทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นระดับชาติ หรือระดับท้องถิ่น ²⁴

จากความหมายนี้ ไวน์เนอร์ ได้เน้นประเด็นสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง 3 ประการ คือ ต้องเป็นการกระทำ การกระทำนั้นต้องเป็นไปโดยใจสมัคร (Voluntary) โดยที่ประชาชนสามารถเลือก (Choice) เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลได้ด้วย

แมคคอสกี (McClosky) ²⁵ ได้อธิบายว่าการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำโดยสมัครใจซึ่งสมาชิกทั้งหลายที่อยู่ในสังคมได้มีส่วนร่วมกระทำร่วมกันในอันที่จะเลือกผู้นำของตน และกำหนดนโยบายของรัฐ การกระทำนั้นอาจจะกระทำโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ ซึ่งบุคคลที่มีส่วนร่วมในทางการเมืองนั้น ได้แก่บุคคลที่เข้าเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ต่อไปนี้ (อาจจะอย่างเดียวหรือหลายอย่างพร้อม ๆ กันก็ได้) คือ

- การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง
- การเสาะแสวงหาความรู้ทางด้านการเมือง
- การอภิปรายหรือพูดคุยเกี่ยวกับการเมือง

²⁴Ibid., p.164.

²⁵Herber McClosky, "Political Participation," International Encyclopedia of the Social Science Volume 12 (1968), pp.252-53.

- การเข้าร่วมในการชุมนุมทางการเมือง
- การออกเงินช่วยเหลือทางการเมือง

าลา

เพราะการเข้าร่วมทางการเมืองเป็นตัวกระตุ้นเตือนให้ผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้การปกครองได้สำนึกถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของคน ทั้งยังเป็นการช่วยขยายขอบข่ายของความรู้ทางด้านการเมืองให้กว้างขวางยิ่งขึ้นอีกด้วย

เลสเคอร์ มิลแบรท (Lester W. Milbrath) และเอ็ม แอล โกล (M.L.Goel)²⁶ อธิบายว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึงการกระทำของบุคคลเพื่อพยายามมีอิทธิพลหรือสนับสนุนต่อรัฐบาลและระบบการเมือง จากความหมายนี้ มิลแบรท จึงเห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองกินความรวมถึงบทบาทของประชาชนในการกระทำใด ๆ เพื่อมีอิทธิพลต่อผลที่ออกมาทางการเมือง

ส่วน นอร์แมน ไนย์ และซิดนีย์ เวอร์บา²⁷ เห็นว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องเน้นเรื่องกิจกรรมของพลเมืองเฉพาะบุคคล รวมทั้งผู้ที่ไม่กระตือรือร้นต่อกฎเกณฑ์ แต่ร่วมทางด้านการเมืองโดยอาชีพ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลของพรรคการเมืองและนักหาเสียงอาชีพ เป็นกิจกรรมซึ่งมีจุดมุ่งหมาย เพื่อมีอิทธิพลต่อรัฐบาลทั้งในด้านการเลือกเจ้าหน้าที่รัฐบาลหรือการเลือกการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐบาลและเป็นการเข้ามีส่วนร่วมคือการปกครองโดยกระทำกิจกรรม

ฮันดิงตัน และ โจน เอ็ม เนลสัน²⁸ ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ในประเทศกำลังพัฒนาไว้น่าสนใจว่า เป็นกิจกรรมของประชาชนแต่ละคนที่มีความมุ่งหมายเพื่อจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยฮันดิงตันได้เห็นว่า การมีส่วนร่วมนั้น หมายถึง เฉพาะการกระทำไม่รวมถึง

²⁶Lester W. Milbrath and M.L.Goel, Political Participation, p.2

²⁷Nie and Verba, "Political Participation....," pp. 2-3.

ทัศนคติ เป็นการกระทำของผู้มีส่วนร่วมที่เป็นพลเมืองธรรมดา ไม่ใช่ข้าราชการเมืองอาชีพ (Political Professional) เช่น ผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง เจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง กิจกรรมทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นประชาชนธรรมดานั้นจะมีลักษณะเป็นช่วง ๆ ไม่ต่อเนื่อง (Intermittent) เป็นกิจกรรมที่ไม่เต็มเวลา (Part time) และเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่น ๆ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมือง ยังหมายความเฉพาะการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้มีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งสรรคุณค่าที่มีอยู่จำกัดในสังคม ไม่รวมกิจการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อคัดค้านหรือมีอิทธิพลต่อกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล และไม่ว่ากิจกรรมหรือการกระทำนั้นจะสำเร็จผลหรือไม่ก็ถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง ลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง อาจเป็นไปได้ด้วยความสำนึกของตนเอง หรือถูกชักจูงระดมพลังให้เข้าร่วมก็ได้

โดยสรุปแล้วการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง มีความหมายแตกต่างกันไปตามแนวความคิดของนักวิชาการแต่ละท่าน อย่างไรก็ตามก็พอที่จะสรุปความหมายกว้าง ๆ เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาต่อไปว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสมัครใจของสมาชิกในสังคมการเมืองที่จะเลือกกระทำ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายทั้งทางโดยตรงและทางอ้อมที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย การดำเนินงานของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นในระดับท้องถิ่น หรือในระดับชาติก็ตาม ซึ่งการกระทำนั้นอาจคิดกฎหมาย หรือถูกต้องตามกฎหมาย อาจใช้ความรุนแรงหรือไม่ใช้ความรุนแรง สำเร็จผลหรือไม่ หรือกระทำโดยความสำนึกหรือถูกชักจูงระดมพลังก็ได้

ลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

โบรมัจ (Bromage) ได้จำแนกลักษณะการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองไว้ 2 อย่างใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือ ²⁹

²⁸ Samuel P. Huntington and Joan M. Nelson, No Easy Choice (Cambridge, Massachusetts : Harvard University Press, 1967), pp.4-7.

²⁹ Arthur W. Bromage, Introduction to Municipal Government and Administration อังโน ประสิทธิ์ พรรณพิสุทธิ์, "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองแบบสุขาภิบาล : ศึกษาจากกรณีสุขาภิบาลหุดโฮง จังหวัดบุรีรัมย์" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513), หน้า 10.

ก. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting) เป็นการแสดงออกซึ่งเจตนาของประชาชนต่อวิธีกำหนดนโยบายในการปกครองประเทศ การแสดงเจตจำนงดังกล่าวนี้จะมี ความหมายจริง ๆ หรือมีผลดีตามระบอบประชาธิปไตยหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความสนใจของประชาชนอย่างจริงจัง และการมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใดด้วย

ข. การบังคับหรือชักจูงอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Method of Pressure and Persuasion) เช่น การติดตามการปฏิบัติงานของผู้แทนทางสื่อมวลชนและแสดงเจตจำนงค์ ในรูปรวมกลุ่มกันเดินขบวน เพื่อหาทางเปลี่ยนแปลงผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งที่ตนเองไม่พอใจ ดังนั้น ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจึงต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่เป็นแรงกดดันอยู่ตลอดเวลา เพื่อผ่อนคลายความรู้สึกของประชาชนให้ใช้วิธีการมีส่วนร่วมอย่างสันติวิธี ซึ่งได้แก่ การรวมกลุ่มต่อรอง หรือผลักดันในรูปพรรคการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ โดยถือเอาว่าพรรคหรือกลุ่มดังกล่าว เป็นตัวกลางในการรับฟังและถ่ายทอดความคิดเห็นของประชาชน

ค. การดำเนินการอย่างเป็นทางการ (Formal Actions) ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการใช้สิทธิที่ได้รับตามรัฐธรรมนูญ เช่น การริเริ่มกฎหมาย (Initiative) การแสดงประชามติ (Referendum) และการเพิกถอนให้ออกจากตำแหน่ง (Recall)

เจมส์ อาร์ ทาวน์เซนต์ (James R. Townsend) กล่าวว่า มีความเชื่อถือที่เกือบจะเป็นสากลว่า มนุษย์ในสังคมควรจะไปมีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องกับระบบการเมือง ซึ่งเขา เห็นว่าอาจมีได้ใน 2 ลักษณะ คือ ³⁰

1. ลักษณะแบบตะวันตก ในประเทศที่มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย คือ ประชาชนมักจะเกี่ยวข้องกับการเมืองอยู่เสมอ ๆ โดยสมัครใจ
2. ลักษณะการเกี่ยวข้องกับแบบสังคมคอมมิวนิสต์ คือประชาชนถูกบังคับให้เข้า เกี่ยวข้องในเรื่องและในลักษณะที่รัฐบาลเห็นว่าจำเป็น

³⁰James R. Townsend, Political Participation in Communist China (Berkeley and Los Angeles : University of California Press, 1967), pp. 25-9.

ในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมแบบตะวันตกนั้น ได้แก่

ก. กำหนดการ เข้ามามีส่วนร่วมในแง่ที่ว่า ประชาชนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมือง

ข. ยอมให้สถาบันตัวแทน (Representative Institutions) เป็นตัวกลางที่จะนำความต้องการของประชาชนมาสู่ผู้นำทางการเมืองและดำเนินการให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนในขอบเขตที่คนมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบอยู่

ค. คำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติ แต่ก็เห็นว่ามันเป็นสิ่งที่รวมเอาผลประโยชน์ที่ต่างกันเข้าด้วยกัน ซึ่งอาจจะต้องมีการแข่งขันกันอย่างชอบธรรม ทั้งก่อนและหลังการตัดสินใจ

ง. ให้คำนิยามกับการ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงมาก และการ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองก็รวมถึงกิจกรรมทั้งหมดซึ่งมีเจกบุคคล เข้ามาเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะกำหนดทิศทางที่เฉพาะเจาะจงให้แก่ The Conduct of public affairs รวมทั้งกิจกรรมของ An occupational หรือ compulsory nature ด้วย

ปีเตอร์ เฮช มาร์ค (Peter H. Mark)³¹ กล่าวว่า ในประเทศกำลังพัฒนานั้น Participation is likely to be affective and expressive rather than instrumentally oriented และในสังคมที่กำลังพัฒนาหลาย ๆ สังคม ประชาชนแทบจะไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองใด ๆ เลย และส่วนใหญ่ของสังคมนั้นทั้งหมดจะรู้สึกว่ามีสิ่งชักชวนใจเพียงเล็กน้อยต่อการ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในขบวนการสังคมนิยมทางการเมือง (Political Socialization) ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน

อัลมอนด์ และ เพาเวลล์ (Almond and Powell)³² ได้แบ่งการศึกษากิจการ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 2 รูปคือ

³¹Peter H. Markl, Modern Comparative Politics (New York : Knoff, 1976), p.141.

³²Gabriel A. Almond and Bingham G. Powell, Comparative Politics : A Development Approach (Boston : Little, Brown and Company, 1966), p.48.

1. การเข้ามีส่วนร่วมฯ ตามรูปแบบที่เรียกว่า "มาตรฐานทั่วไป" ที่เป็นการคัดเลือกบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องกับกาการเมือง โดยพิจารณาจากความสามารถของแต่ละบุคคล ไม่คำนึงถึงภูมิหลังหรือกลุ่มแต่อย่างใด

2. การเข้ามีส่วนร่วมฯ ตามรูปแบบที่เรียกว่า "มาตรฐานเฉพาะอย่าง" ที่เป็นการคัดเลือกคน โดยดูที่สถานะทางสังคม ชนชั้น จำกัดอยู่แต่ในกลุ่มบุคคลบางประเภท

ซึ่งในสภาพความเป็นจริงแล้ว การดึงเอาบุคคลเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นในสังคมเมืองหรือสังคมแบบจารีตประเพณีกำลังพัฒนาสู่ความเป็นสมัยใหม่หรือแม้แต่สังคมที่ได้พัฒนาแล้วก็ตาม แนวทางในการดึงตัวบุคคลเข้าสู่การเมืองเป็นส่วนผสมของทั้ง 2 แบบอยู่นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ความพยายามของนักวิชาการที่จะกำหนดค่านิยมแบ่งออกลักษณะทั่วไป และลักษณะเฉพาะของเหตุการณ์การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น มีมากมายในหลายแนวความคิด แต่เมื่อพูดถึงการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง มีปัญหาที่น่าสนใจในทางวิชาการ 4 ประเด็น คือ

1. ชนิดหรือรูปแบบ (Types of Forms) ที่บุคคลเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง
2. ความมากน้อยหรือความจริงจังในความสนใจของบุคคลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง
3. กลุ่มหรือชนชั้นใดในสังคมที่เป็นผู้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง
4. เหตุผลของการเข้าหรือไม่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ในแต่ละสังคมการเมือง ประชาชนบางกลุ่มเท่านั้นที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งในจำนวนนี้ก็จะมีรูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกัน ในปัจจุบันนี้เป็นที่ยอมรับกันว่า รูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมีอยู่มากมายและแตกต่างกันไปในแต่ละระบบการเมือง แต่การจำแนกรูปแบบดังกล่าวที่เห็นได้ชัดและเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิเคราะห์มาก

ได้แก่ รูปแบบที่ได้จากการศึกษาของ ซิดนีย์ เวอร์บา และคณะ³³ นอร์แมน ไนย์³⁴ ซูซาน เวลช์³⁵ และแซมวอล ฮันติงตัน³⁷ ซึ่งในที่นี้จะพิจารณาาร่วมกันไปเนื่องจากเนื้อหาสาระสำคัญคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ ดังนี้

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting) ในการวิจัยเชิงวิชาการแล้วถือกันว่าการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นรูปแบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุดและสามารถวัดค่าของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ให้ความเที่ยงตรงมากที่สุด³⁸ นอร์แมน ไนย์ เห็นว่าการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทำให้ประชาชนมีอิทธิพลเหนือผู้นำในแง่ที่ว่าเป็นแรงกดดันให้ผู้นำต้องปรับนโยบายของตนเพื่อคะแนนเสียงของตนเอง โดยกิจกรรมดังกล่าวมี "ขอบเขต" กว้างขวางในการควบคุมรัฐบาล มีความแตกต่างจากกิจกรรมอื่น ๆ แต่มีผลบรรเทาว่า การลงไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นการแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อระบบมากกว่าเป็นการกระทำตามความต้องการของคนที่มีต่อระบบ ดังนั้นบุคคลที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นผู้ที่มีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง มีความสำนึกในบรรทัดฐานของสังคมและวิธีการดำรงชีวิตในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน และยังพบว่าในบางครั้งประชาชนส่วนใหญ่ที่ไปลงคะแนนเสียงนั้นอาจไม่เห็นความสำคัญของการกระทำของคนต่อผลทางการเมือง

³³Sidney Verba and Norman H.Nie, Mode of Democratic Participation : A Cross National Comparison (Beverly Hills : Sage Publication, 1971), pp. 41-3, 57-9.

³⁴Nie and Verba, "Political Participation....," pp. 9-12

³⁵Susan Welch, "Dimensions of Political Participation in a Canadian Sample," Canadian Journal Political Science 8(December, 1975), pp. 553-56.

³⁶Milbrath and Goel, Political Participation. pp. 9-14.

³⁷Huntington and Nelson, No Easy Choice, pp. 5-8.

³⁸พรศักดิ์ ม่องแก้ว, "กรอบการมองพฤติกรรมการเมือง" วารสารสังคมศาสตร์ 17 (มกราคม - มีนาคม 2523), หน้า 80.

เมืองก็ได้ บุคคลเหล่านี้อาจไม่ได้เข้าเกี่ยวข้องกับการเมืองในรูปลักษณะอื่นใดเลย และในทางกลับกันผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างกระตือรือร้นในรูปแบบอื่น ๆ ก็อาจไม่ไปลงคะแนนเสียงก็ได้ และเมื่อพิจารณาถึงระดับความผูกพันทางการเมืองนั้นพบว่า มีผู้น้อยมากในแง่ที่ว่าเมื่อผู้ใช้สิทธิได้หย่อนบัตรเลือกตั้งเรียบร้อยแล้วมันก็ยุติแค่นั้นเอง และการที่การเลือกตั้งมิได้มีบ่อย ๆ ก็เท่ากับว่ามันกลายเป็นเสมือนข้อจำกัดที่ทำให้บุคคลไม่อาจเข้าร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ได้บ่อยครั้งเหมือนรูปแบบอื่น ๆ ³⁹ และเมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมตลอดชีวิตของบุคคลแล้ว การออกเสียงเลือกตั้งเป็นเพียงเรื่องเบ็ดเตล็ด เพราะใช้เวลาเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับกิจกรรม การติดตามข่าวสารการเมืองจากสื่อมวลชน หรือการร้องเรียนผลประโยชน์จากผู้ปกครอง ฯลฯ แต่เมื่อพิจารณา รวม ๆ แล้วการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสามารถกำหนด "ความเป็นไป" ของรัฐบาลหรือการปกครองได้ทันทีทันใด ดังนั้นการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งจึงมีความสำคัญมาก ⁴⁰

2. กิจกรรมเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการรณรงค์หาเสียง (Party and Campaign Activities) เวอร์บา และไนย์ ได้อธิบายถึงกิจกรรมประเภทนี้ว่า หมายถึง การชักชวนให้ผู้อื่นไปลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครที่ตนสนับสนุน การทำงานให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งอย่างกระตือรือร้น การเข้าร่วมการประชุมหรือการชุมนุมทางการเมือง การให้ความสนับสนุนด้านการเงินแก่พรรคการเมือง และผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งและการเป็นสมาชิกชมรมทางการเมือง ⁴¹ ซึ่งบุคคลเข้าร่วมกิจกรรมประเภทนี้ เรียกว่า "ผู้ต่อสู้ทางการเมือง" (Gladiators) ซึ่งจะทำงานหนักมากที่สุดในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่เป็น "ผู้ชม" (Spectator) ซึ่งคอยตัดสินว่าใครจะชนะในการแข่งขันทางการเมือง

³⁹ สติชัย นิยมญาติ, สังคมวิทยาการเมือง (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2524), หน้า 23.

⁴⁰ ทรรศักดิ์ ห่องแก้ว, "กรอบการมองพฤติกรรมการเมือง," หน้า 81.

⁴¹ Sidney Verba and Normal H. Nie, Participation in America : Political Democracy and Social Equality (New York : Harper & Row, 1972), p. 31.

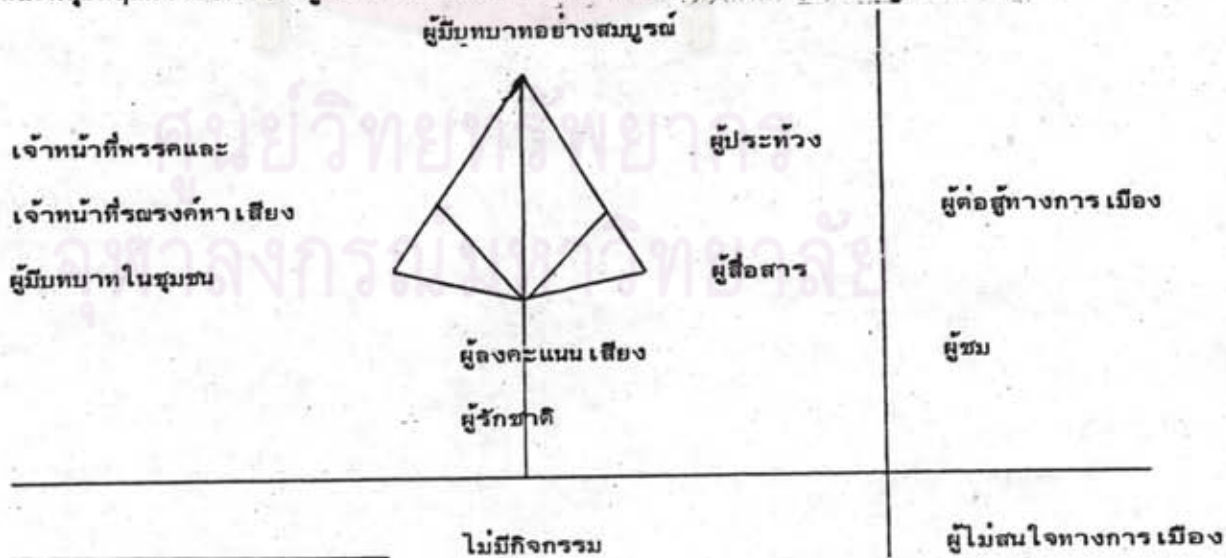
แต่เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาของฮันดิงตันและเนลสัน แล้วพบว่า ฮันดิงตันและเนลสัน ได้รวมเอารูปแบบของการลงคะแนนเสียง และการพรรคทหาเสียงไว้ด้วยว่า "กิจกรรมที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง" (Electoral Activities) ⁴² ซึ่งจะหมายถึงการกระทำใดที่มีจุดมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดผลต่อการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นการลงคะแนนเสียง การช่วยหาเสียงเลือกตั้ง การประกาศสนับสนุนผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง เป็นต้น

จากการศึกษาของมิลแบรท พบว่า ผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมในรูปแบบนี้มีน้อยมากในสหรัฐอเมริกา มีเพียงร้อยละ 15 เท่านั้น เนื่องจากการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวต้องอาศัยความตื่นตัวและสนใจอย่างแท้จริงที่เข้าร่วมกิจกรรมประเภทนี้จัดอยู่ในประเภทพวกนักสู้ (Gladiators) นั้นเอง ⁴³

Milbrath ได้จัดชั้นประชาชนที่มีอิทธิพลออกเสียงเลือกตั้งเป็น 3 ประเภท คือ

1. ผู้ต่อสู้ทางการเมือง (Gladiator)
2. ผู้ชม (Spectators) เป็นผู้ที่แสวงหาข่าวสารและออกเสียงเลือกตั้ง
3. ผู้ไม่สนใจทางการเมือง (Apathetics) เป็นผู้เข้าร่วมที่ไม่มีปฏิกริยาตอบ

และกลุ่มพฤติกรรมเหล่านี้มีรูปแบบกิจกรรมที่ไม่ได้แยกจากกันโดยเด็ดขาดความรูปร่างดังนี้

⁴²Ibid., p.185.

⁴³Milbrath, Political Participation, pp. 10-11.

Milbrath เปรียบเทียบพลเมืองที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกประเภทว่า เป็นผู้ที่มีบทบาทสมบูรณ์ ซึ่งจะอยู่ชั้นสูงสุดถ้าเปรียบเทียบกับต้นไม้จะอยู่ส่วนยอดของต้นไม้ ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ เปรียบเสมือนกิ่งสาขาต้นไม้ที่แตกแขนงออกไป ส่วน Nie และ Verba ได้วิเคราะห์การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของชาวอเมริกันพบว่า จำนวน 22% เป็นพวกไม่กระตือรือร้นในทุกมิติ คือ ไม่ลงคะแนนเสียง ไม่ติดต่อ ไม่เข้าร่วมกลุ่มและไม่รณรงค์หาเสียง และอีก 11% เป็นผู้ที่มีบทบาททางการเมืองอย่างสมบูรณ์ โดยได้คะแนนสูงในทุกกิจกรรม เป็นคนมีความผูกพันทางการเมือง เป็นคนที่มีความชำนาญมีความสามารถทางการเมือง มีความเต็มใจที่จะแก้อุปสรรคขัดแย้งทางการเมืองและมีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง

3. กิจกรรมของชุมชน (Community Activities) คือการสร้างกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาสังคมการทำงานร่วมกับกลุ่มที่ทำงานเกี่ยวกับปัญหาการเมือง และสังคม บุคคลจะเข้าร่วมทำคนเป็นสมาชิกที่กระตือรือร้นในกลุ่มหรือองค์การเหล่านี้ ซึ่งเป็นองค์การที่ทำงานเกี่ยวกับปัญหาสาธารณะ แต่ไม่ใช่องค์การของรัฐบาล⁴⁴

ฮันติงตัน เรียกการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ว่า เป็นกิจกรรมเชิงองค์การ (Organization Activities) ซึ่งหมายถึง การเข้าร่วมเป็นสมาชิกหรือเจ้าหน้าที่ของกลุ่มองค์การที่มีเป้าหมายสำคัญและเด่นชัดในการเข้ามามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งอาจเป็นจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ หรือปัญหาเฉพาะเรื่อง หรือผลประโยชน์และปัญหาทั่วไปก็ได้ การที่บุคคลเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือองค์การประเภทนี้ แม้บุคคลนั้นจะไม่ได้กระทำการเพื่อมีอิทธิพลต่อรัฐบาลด้วยตนเอง ก็ถือได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบหนึ่ง⁴⁵

ผู้ที่มีบทบาทในชุมชนในลักษณะนี้ มิลแบรธ ให้ความเห็นว่า มีลักษณะคล้ายกับเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียงในหลาย ๆ ด้าน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นสูงและมีระดับความผูกพันทางใจกับชุมชนสูงเช่นเดียวกัน ที่แตกต่างกันคือ ผู้มีบทบาทในชุมชนในลักษณะนี้มีความเกี่ยวข้องกับพรรคและการรณรงค์หาเสียงน้อยกว่าผู้ที่มีบทบาทในพรรคการเมืองโดยตรง⁴⁶

⁴⁴Verba and Nie, "Participation in America...", p. 35.

⁴⁵Huntington, and Nelson, No Easy Choice, p. 13.

⁴⁶Milbrath, Political Participation, p. 12,

4. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ (Contacting Official) หมายถึง การกระทำของบุคคลในลักษณะที่เป็นการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาหรือรักษาผลประโยชน์บางอย่างของคนหรือกลุ่มเล็ก ๆ ของคน ปัญหาที่เขาสนใจและนำไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลนั้น เป็นสิ่งที่มีผลกระทบโดยตรงต่อบุคคลน้อย และมักจะไม่มีส่วนร่วมในการเมืองมากนักแทบจะไม่เป็นการเมืองตามธรรมชาติ ซึ่งเวอร์บาและคณะกล่าวว่ารูปแบบนี้เกือบจะไม่ใช้การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามความหมายที่แท้จริง แต่เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมแบบคับแคบ (Parochial Participation) หรือเป็นการติดต่อเฉพาะเรื่อง (Particularized Contacing)⁴⁷ ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีความสัมพันธ์กับรูปแบบอื่นน้อยมาก

5. การชักจูง (Lobbying) เป็นความพยายามของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่จะติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือผู้นำพรรคการเมือง เพื่อเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจหรือปัญหาที่มีผลกระทบถึงประชาชน มักอยู่ในรูปของการกระทำเพื่อสนับสนุนหรือคัดค้านร่างกฎหมายหรือนโยบายอันใดอันหนึ่งโดยเฉพาะ

6. การประท้วง (Protestors) ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับที่ฮันติงตันเรียกว่าการใช้ความรุนแรง (Violence) ซึ่งหมายถึง ความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลด้วยการก่อให้เกิดความเสียหายทางกายภาพ (Physical Damage) ต่อบุคคลและทรัพย์สิน⁴⁸

มิลแบร์ทอธิบายว่า ขอบเขตของกิจกรรมในรูปแบบนี้ คือการเข้าร่วมเดินขบวนตามถนนหรือก่อให้เกิดการจลาจล (ถ้าจำเป็น) เพื่อบังคับให้รัฐแก้ไขบางสิ่งบางอย่างซึ่งเกี่ยวข้องกับการเมืองให้ถูกต้อง การประท้วงอย่างแข็งขันและเบ็ดเสร็จคือสาธารณชน ถ้ารัฐบาลกระทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรม การเอาใจใส่กับการชุมนุมประท้วง เข้าร่วมกับกลุ่มประท้วงรัฐบาลและการปฏิเสธการยอมรับกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม

⁴⁷Verba and Nie, Participation in America..., p.37.

⁴⁸Huntington and Nelson, No Easy Choice, p.15.

7. ผู้สื่อข่าวสาร (Communicators) หมายถึง การที่บุคคลจะติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ส่งจดหมายแสดงความสนับสนุนต่อผู้นำทางการเมืองในการดำเนิน การที่เห็นว่าเหมาะสมถูกต้อง ส่งคำประท้วงต่อการดำเนินงานที่เห็นว่าไม่ดี รวมถึงการพูดคุย ถกเถียงปัญหาทางการเมือง การให้ข่าวสารทางการเมืองแก่เพื่อนบ้าน แสดงความคิดเห็นของตนเองต่อเจ้าหน้าที่รัฐบาล เขียนจดหมายแสดงความคิดเห็นไปยังหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนต่าง ๆ ลักษณะของการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้จะต้องมีการแลกเปลี่ยนด้านวาทะระหว่างบุคคล (Verbal Inter - Change) และผู้ที่จะมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ได้จะต้องมีพื้นฐานการศึกษาที่สูงพอสมควร มีการรับรู้ข่าวสารในระดับสูงและมีความสนใจทางการเมืองสูงด้วย ผู้สื่อข่าวการเมืองจะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากกว่า "พวกเจ้าหน้าที่พรรค" หรือ "ผู้รักชาติ" แต่จะไม่แสดงออกด้วย "กิจกรรม การประท้วง" ⁴⁹

บุคคลแต่ละคนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบที่ต่าง ๆ กัน มิลแบรท พบว่า ประชาชนเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแข็งขัน ดังนี้ ⁵⁰

- ผู้เข้าร่วมกิจกรรมของพรรคการเมือง ช่วยหาเสียงเลือกตั้งและเข้าร่วมประชุม สักสรรค์ทางการเมืองเพียงร้อยละ 4-5
- บริจาคเงินช่วยเหลือพรรคการเมืองและผู้สมัครประมาณร้อยละ 10
- ติดต่อกับนักการเมืองด้านใดด้านหนึ่ง ร้อยละ 13
- ช่วยคิดโปสเตอร์ในการหาเสียง ร้อยละ 15
- ชักชวนผู้อื่นไปลงคะแนนเสียงให้ผู้ที่ตนสนับสนุน ร้อยละ 25-30
- สนใจและไปลงคะแนนเสียงทุกครั้ง ประมาณร้อยละ 40-70

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid., p.21.

ซึ่งนอกจากจะพิจารณาจำแนกเป็นรูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแล้ว นักวิชาการยังให้ความสนใจต่อระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมักจะใช้รูปแบบที่แตกต่างกันของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา เช่น ฃรงค์ สินสวัสดิ์⁵¹ จัดระดับต่าง ๆ ที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยจากน้อยไปหามาก ดังนี้

แบบแผนการมีส่วนร่วมทางการเมือง

5	ผู้มีตำแหน่งทางการเมือง (เช่นประธานาธิบดีหรือนายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ว่าราชการจังหวัดที่ประชาชนเลือกตั้ง นายกเทศมนตรี)
4	ผู้มีสิทธิรับเลือกตั้งในตำแหน่งดังกล่าวข้างต้น (บางคนอาจได้ บางคนสมัครแล้วอาจจะไม่ได้)
3	ช่วยโฆษณาหาเสียง (เช่นช่วยแจกใบปลิว ช่วยวางแผนเลือกตั้ง)
2	การร่วมโดยทางอ้อม (เช่นอ่านหนังสือพิมพ์หรือดูโทรทัศน์ในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง อดบัญหาการเมือง ดิถกรรมที่มีตราพรรคการเมือง)
1	ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
0	ไม่ไปลงคะแนนเสียง ไม่รู้ความเป็นไปทางการเมือง

หรืออาจจะแบ่งเป็นระดับคร่าว ๆ แบบของ แคมพ์เบล คือ⁵²

1. ระดับสูง ได้แก่ การลงคะแนนเสียงและเข้ามีส่วนร่วมในรูปแบบอื่น ๆ ด้วย
2. ระดับกลาง ได้แก่ ไปลงคะแนนเสียงเพียงอย่างเดียวเท่านั้น
3. ระดับต่ำ ได้แก่ ไม่ลงคะแนนเสียงและไม่กิจกรรมอื่น ๆ เลย

⁵¹ ฃรงค์ สินสวัสดิ์, จิตวิทยาการเมือง (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรม-ศาสตร์ 2518), หน้า 110.

⁵² อ้างใน วาสนา พรพัฒน์กุล, ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของเด็กไทย (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2530), หน้า 21.

เนื่องจากการดำเนินงานของหน่วยสันติमितเป็นการปฏิบัติงานทางการเมือง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดึงมวลชนโดยให้การเรียนรู้ทางการเมืองเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อสนับสนุนรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีการเคลื่อนไหวของ ผกค. การปฏิบัติงานของหน่วยสันติमितมุ่งที่จะขจัดเงื่อนไขที่ไม่เป็นธรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่นหรือเงื่อนไขสงครามการทำลายโครงสร้างทางการเมืองของ ผคท. ด้วยการให้การศึกษอบรมทางการเมืองและชี้ให้เห็นว่าประชาชนเป็นผู้ได้ประโยชน์ร่วมกับประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ เพราะฉะนั้นวัตถุประสงค์หลักของหน่วยสันติमितจึงมีจุดหมายปลายทางเพื่อ เสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติ

ความมั่นคงแห่งชาติ

ความมั่นคงแห่งชาติ (National Security) หรือความมั่นคงของชาติ นับว่า เป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะถ้าชาติปราศจากความมั่นคงการพัฒนาประเทศจะหยุดชะงัก⁵³ ดังนั้นคำว่า "ความมั่นคงแห่งชาติ" จึงได้รับการกล่าวอ้างอยู่เสมอจนถึงกับมีการเปิดหลักสูตรวิชาความมั่นคงแห่งชาติ ในการให้การศึกษาก่อนหรือการฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ของทางราชการ เช่น หลักสูตรของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) วิทยาลัยการทัพบก ทหารเรือ ทักษะอากาศและการตำรวจ หรือการฝึกอบรมหลังประชาชนต่าง ๆ เช่น ไทยอาสาป้องกันชาติ (ทสปช.) ลูกเสือชาวบ้าน (ลสชบ.) อาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) เป็นต้น เพื่อที่จะให้ทราบถึงภัยที่มีผลคุกคามต่อความมั่นคงของชาติ จึงนับได้ว่าความมั่นคงแห่งชาติเป็นเรื่องที่มีความหมายกว้างขวางมาก⁵⁴

⁵³ ดูรายละเอียดเกี่ยวกับการระดมทางสังคมกับพัฒนาการทางการเมือง ซึ่งเป็นระดับการพัฒนาต่อจากการรวมชาติใน Deutsch, "Social Mobilization and Political Development," American Political Science Review, Vol. IV (September, 1961), pp. 493-514 Rupert Emerson, From Empire to Nation (Boston : Beacon Press, 1960),

⁵⁴ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์, กล่าวปราศรัยในการสัมมนาเรื่อง "ปัญหาความมั่นคงแห่งชาติในทัศนะของผู้นำไทย," อ้างใน สมพร เทพสิทธิ, ศาสนสัมพันธ์กับความมั่นคงของชาติ (กรุงเทพมหานคร : สมชายการพิมพ์, 2525), หน้า 2.

บรรพต วีระชัย ได้แสดงความคิดเห็นว่า ความมั่นคงแห่งชาติดูเหมือนจะไม่ใช่ความคิดในศัพท์ภาษาไทยแต่ดั้งเดิม ในยุคก่อนไม่พบการกล่าวถึง "ความมั่นคงแห่งกรุงสุโขทัย" หรือ "ความมั่นคงของกรุงศรีอยุธยา" แม้ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ก็ไม่มีการใช้ศัพท์ "ความมั่นคงแห่งชาติ" ดังนั้นจึงน่าจะมาจากภาษาอังกฤษ คือ "National Security" ⁵⁵

2.1 ความหมายของความมั่นคงแห่งชาติ ได้มีผู้ให้คำจำกัดความของคำว่า ความมั่นคงแห่งชาติไว้ดังต่อไปนี้

พจนานุกรมของเว็บสเตอร์ (Webster's New World Dictionary) ได้ให้ความหมายว่า หมายถึงสภาพหรือความรู้สึกว่าปราศจากความกลัว ความระมัดระวังและอันตรายต่าง ๆ ความปลอดภัยหรือความรู้สึกว่าปลอดภัย ไม่มีสิ่งนำสงสัยและความแน่ใจ ⁵⁶

ยอร์จ เอ ลินคอล์น (George A. Lincoln) ได้ให้ความหมายของคำว่า ความมั่นคงแห่งชาติว่า ความมั่นคงแห่งชาติเป็นวัตถุประสงค์ประการแรกของชาติ เป็นเรื่อง การป้องกันดินแดนของเรา ประชาชนของเรา และวิถีชีวิตของเรา จากการรุกรานหรือการคุกคามที่จะรุกรานคือความมั่นคงของชาติ ในปัจจุบันเป็นความมุ่งหมายที่สำคัญประการหนึ่งของยุทธศาสตร์ ส่วนรวมของชาติในการใช้ทรัพยากรของชาติทั้งหมด ทรัพยากรเหล่านี้รวมถึงปัจจัยต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ การเมือง จิตวิทยา ศิลธรรม และทางทหารด้วย ⁵⁷

⁵⁵ บรรพต วีระชัย, "ความมั่นคงแห่งชาติ และกำลังอำนาจของชาติ," รัฐสารวิรัช, 17 (ตุลาคม 2512), หน้า 108.

⁵⁶ อมร รักษาศักดิ์, "อิทธิพลความโอกาสที่กระทบกระเทือนนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ" รัฐสารวิรัช, 6 (กรกฎาคม, 2507), หน้า 364-365.

⁵⁷ George A. Lincoln "Economics of National Strategy" p.3. อ้างใน จิตต์ สังขคุลย์ "นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ" ใน รัฐสารวิรัช 11 (เมษายน 2512), หน้า 137.

ปทานุกรมของกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกา ได้ให้คำนิยามว่า หมายถึงลักษณะ
อันนั้นของชาติ เมื่อชาตินั้น เป็นอิสระเสรีโดยสมควร จากการรุกรานหรือการโจมตีทางทหาร
ที่จะเป็นไปได้ หรือ เป็นอิสระจากการวินาศกรรมทางการเมือง หรือทางเศรษฐกิจ อันมี
ผลสู่ยังจุดมุ่งหมายปลายทางที่ชาตินั้นคงสามารถที่จะดำเนินการไปสู่วัตถุประสงค์ต่าง ๆ
ของชาติ โดยไม่ต้องเผชิญการแทรกแซงจากภายนอกอันบังเกิดผล⁵⁸

โรงเรียนเสนาธิการกองทัพสหรัฐอเมริกา (USAC & GSC) ได้ให้ความ
หมายไว้ว่า หมายถึงการป้องกันชาติให้รอดพ้นจากการรุกรานจากภายนอกทุกรูปแบบ
การกระทำจรรยากรรม การยอมรับนับถือจากฝ่ายตรงข้าม การม่อนทำลายด้วยการก่อ
วินาศกรรม การสร้างความเสียหายเนื่องจากฝ่ายตรงข้าม และจากปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพล⁵⁹

ถนอม กิตติขจร ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง ความปลอดภัย การรักษาป้องกัน
และการประกันให้ชาติบ้านเมืองดำรงอยู่ได้ ตลอดจนการทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชาติด้วย⁶⁰

หลวงวิจิตรวาทการ ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง การทรงตัวอยู่อย่างแน่นถาวร
ดำรงเอกราช มีเสรีภาพแห่งชาติ มีความสุขภายในประเทศ มีความแน่นอนในชีวิต เศรษฐกิจ
ของพลเมือง คาคหมายรายได้ของรัฐได้ถูกต้องใกล้เคียงกับความเป็นจริง ค่าของเงินตรา
มีเสถียรภาพ รัฐต้องไม่ประสบความยุ่งยากระส่ำระสาย ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ
ง่าย ๆ ผู้คนพลเมืองรู้สึกว่ามีความปลอดภัย มีความหวังและความไว้วางใจในอนาคตและ
ยังไว้วางใจต่อไปอีกว่า ถึงแม้ความผันผวนหรือเหตุร้ายอันใดจะเกิดขึ้นมา รัฐจะสามารถ
ต่อสู้หรือป้องกันได้⁶¹

58

เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

⁵⁹ USAC & GSC, "Strategic Studies, : Current VS Policy,Postares, And Issue, 1980, p. 12," อ้างใน พจนี พงศ์สุวรรณ, "ความมั่นคง
แห่งชาติ" ใน เอเชียปริทัศน์, 4 (เมษายน-มิถุนายน 2526) หน้า 12.⁶⁰ ถนอม กิตติขจร, "บทบาทของรัฐบาลในการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ"ใน รัฐราษฎร์, 15 (มกราคม 2516), หน้า 6.⁶¹ อวัช แสงประดับ, "การขนส่งทางรถไฟกับความมั่นคงแห่งชาติ," หน้า 18.

อมร รัชชาสัตย์ ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง ความปลอดภัย ความดำรงคงอยู่
ของประเทศ (ไทย) โดยเฉพาะในแง่พระราชอาณาเขต ประชาชน อธิปไตย ความเสมอภาค
แห่งรัฐ และระบบการเมือง เศรษฐกิจและสังคม⁶²

พลเอก สายหยุด เกิดผล ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง สภาพที่ก่อให้เกิดความ
รู้สึกเชื่อมั่นในกิจกรรมทั้งปวงที่จะทำให้อาณาเขตดินแดนของประเทศอำนาจอธิปไตยทาง
การเมือง หรือสิทธิพลประโยชน์สำคัญของชาติไทยปลอดภัยจากการคุกคามใด ๆ⁶³

บุญชู โรจนเสถียร ได้ให้ความหมายว่า ความมั่นคงแห่งชาติคือ ความสามารถ
ของแต่ละชาติในอันที่จะตอบสนองความท้าทายของปัญหาต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก
อย่างชาญฉลาด อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปึกแผ่นของคนในชาตินั้น⁶⁴

อาทิตย์ กำลัง เอก ได้ให้ความหมายว่า ความมั่นคงของชาติ หมายความว่ารวม
ไปถึงความมั่นคงอยู่รอดของชาติ ในอันที่จะเอาตัวรอดจากภัยอันตรายต่าง ๆ ที่กำลังแทรกแซง
คุกคามอยู่ทั้งภายในและภายนอกประเทศ⁶⁵

⁶² อมร รัชชาสัตย์, "อิทธิพลคามโอกาสที่กระทบกระเทือนนโยบายความมั่นคง
แห่งชาติ," หน้า 364-365.

⁶³ สายหยุด เกิดผล, "ความหมายของคำว่าความมั่นคงแห่งชาติ" อ้างใน
สมพร เทพสิทธา, ศาสนสัมพันธ์กับความมั่นคงของชาติ (กรุงเทพมหานคร : สมชาย
การพิมพ์, 2525) หน้า 3.

⁶⁴ บุญชู โรจนเสถียร, "ความหมายของคำว่าความมั่นคงแห่งชาติ," อ้างใน
สมพร เทพสิทธา, ศาสนสัมพันธ์กับความมั่นคงของชาติ, หน้า 3-4.

⁶⁵ อาทิตย์ กำลัง เอก, "ความหมายของคำว่าความมั่นคงแห่งชาติ," อ้างใน
สมพร เทพสิทธา, ศาสนสัมพันธ์กับความมั่นคงของชาติ, หน้า 4.

พิศาล มูลศาสตรสาทร ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง การที่ประเทศชาติสามารถดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุขพอสมควร ปลอดภัยจากการคุกคามหรือการรุกรานจากศัตรู สามารถพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า ประชาชนมีความอยู่ดี กินดี มีรายได้พอสมควร แก่อดภภาพ ประเทศชาติมีเกียรติและศักดิ์ศรี ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศ⁶⁶

สมชัย รักรวิจิตร ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง สภาวะที่ทำให้ประชาชนในชาติสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความมั่นใจในความปลอดภัยจากอันตราย ปราศจากความตื่นกลัว และความวิตกกังวลต่าง ๆ⁶⁷

นอกจากนี้หน่วยงานของทางราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการฝึกอบรมหลักสูตรความมั่นคงแห่งชาติ ได้ให้ความหมายในลักษณะเดียวกันว่า หมายถึง การดำรงคงอยู่ของประเทศชาติอย่างสงบและปลอดภัยจากอันตรายทั้งภายในและภายนอกประเทศ ความมั่นคงปลอดภัยจะช่วยให้ประชาชนดำรงชีวิตอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุข และประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้า ความมั่นคงจึงเป็นยอดปรารถนาโดยแท้จริงของชนในชาติ⁶⁸

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นอาจสรุปได้ว่า ความมั่นคงแห่งชาติมีความหมายที่ใกล้เคียงกันในลักษณะของความปลอดภัยของประเทศชาติ ในการที่จะไม่ถูกรุกรานจากภายนอกประเทศ ภายในประเทศมีความสงบ เรียบร้อย ประชาชนมีความรู้สึกปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีความเป็นอยู่ที่ดีในการประกอบอาชีพสมควรแก่อดภภาพ

66

พิศาล มูลศาสตรสาทร, การสร้างความมั่นคงในหมู่บ้าน, หน้า 36.

67

สมชัย รักรวิจิตร, ดร. สมชัย ตอบคำถามเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ

(กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิทักษ์ประชา, 2521) หน้า 4.

68

ศูนย์ฝึกอบรม กอ.รมน. และกองฝึกอบรม กรุงเทพมหานคร,

เอกสารเผยแพร่การรักษาความมั่นคงของชาติ (กรุงเทพมหานคร : อาหารการพิมพ์, 2524), หน้า 1.

2.2 องค์ประกอบของความมั่นคงแห่งชาติ องค์ประกอบของความมั่นคงแห่งชาติ นับว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการที่จะกำหนดว่าประเทศใดหรือชาติใดมีความมั่นคงน้อยเพียงใด ซึ่งความเห็นในเรื่ององค์ประกอบของความมั่นคงแห่งชาติ จึงมีผู้ให้ความเห็นที่มีส่วนคล้ายคลึงกัน และบางความเห็นแตกต่างกันออกไป ซึ่งสรุปได้ดังนี้

บุญชู โรจนเสถียร มีความเห็นว่า องค์ประกอบของความมั่นคงแห่งชาติควรประกอบด้วย⁶⁹

- (1) ระบบรัฐบาลที่มั่นคง
- (2) กองทัพที่เข้มแข็ง
- (3) นโยบายต่างประเทศที่ชาญฉลาด
- (4) ความเจริญทางเศรษฐกิจ
- (5) ความแข็งแกร่งทางสังคม

อาทิตย์ กำลังเอก ให้ความเห็นว่า ชาติใดชาติหนึ่งจะมีความมั่นคงอยู่รอดได้ รัฐบาลของประเทศนั้น ๆ จะต้องสามารถสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน ทั้ง 3 ระดับ คือ

- (1) ความมั่นคงทางการเมืองภายใน
- (2) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และการทหาร
- (3) ความมั่นคงทางการเมืองระหว่างประเทศ⁷⁰

สายหยุด เกิดผล ให้ความเห็นว่า องค์ประกอบของความมั่นคงแห่งชาติ มีลักษณะเปรียบเทียบได้กับตัวของมนุษย์ กล่าวคือ ประกอบด้วย "กาย" อันเป็นรูปธรรม และ "จิต" อันเป็นนามธรรม สำหรับในด้านรูปธรรมของความมั่นคงก็คือ การมีกำลังทหาร ใ้มาอย่างน้อยเพียงใด สำหรับด้านนามธรรมก็คือ ความเชื่อมั่นในความเป็นปึกแผ่นทางด้าน เศรษฐกิจ การเมืองและสังคมจิตวิทยา⁷¹

⁶⁹ บุญชู โรจนเสถียร, "ความหมายของคำว่าความมั่นคงของชาติ," หน้า 3-4.

⁷⁰ อาทิตย์ กำลังเอก, "ความหมายของคำว่าความมั่นคงของชาติ," หน้า 4.

⁷¹ สายหยุด เกิดผล, "ความหมายของคำว่าความมั่นคงของชาติ," หน้า 3.

สำหรับองค์ประกอบของความมั่นคงของชาติ ที่มีผู้มีความเห็นตรงกัน และกำหนดไว้
 ในหลักสูตรการฝึกอบรมของทางราชการเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติ ประกอบด้วยองค์ประกอบ
 4 ประการคือ ⁷²

- (1) ความมั่นคงของชาติทางเศรษฐกิจ
- (2) ความมั่นคงของชาติทางสังคม
- (3) ความมั่นคงของชาติทางการเมือง
- (4) ความมั่นคงของชาติทางการทหาร

(1) ความมั่นคงของชาติทางเศรษฐกิจ โดยปกติแล้วก็พิจารณาจากฐานะ
 ทางเศรษฐกิจของประเทศ เป็นต้นว่า ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ทหาร ความเป็นปึกแผ่น
 ทางด้านการค้า การเงิน ตลอดจนความอยู่ดีกินดีของประชาชนภายในประชาชาติ โดยพิจารณา
 ว่าประชาชนโดยทั่วไปของชาตินั้น ๆ สามารถที่จะมีรายได้เพื่อเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว
 อย่างกว้างขวางทั่วถึงกันหรือไม่ การพิจารณาดังกล่าวนอกจากจะดูทางรายได้เฉลี่ยต่อบุคคล
 ของประชากรทั้งประเทศแล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างรายได้ของประชากรด้วย
 ทั้งนี้ เพราะในบางประเทศปรากฏว่าประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลสูงมาก แต่ขณะเดียวกัน
 ก็มีช่วงความแตกต่างของรายได้ของแต่ละบุคคลห่างไกลกันมากด้วย กล่าวคือ มีบุคคลกลุ่ม
 เล็ก ๆ เท่านั้นที่มีรายได้สูงเหลือเกิน แต่ประชาชนส่วนที่เหลือซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของ
 ประเทศมีความลำบากยากจนมาก ในกรณีเช่นนี้ จะกล่าวว่าประชาชนประเทศนั้นมีความมั่นคง

72

สมชัย รักรวิจิตร, ดร.สมชัย ตอบคำถามเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ,

หน้า 1-15 : สมพร เทพสิทธิ, ศาสนสัมพันธ์กับความมั่นคงของชาติ, หน้า 1-13 :

หาญ ลีลานนท์ "ความมั่นคงของชาติกับการขูดคอคออดกระ." ใน อุดมการณ์ทางการเมือง

(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สื่อสาร, 2527, หน้า 105-127 : พจน์ พงศ์สุวรรณ,

"ความมั่นคงแห่งชาติ, ใน เอเชียปริทัศน์, 4 (เมษายน-มิถุนายน 2526), หน้า 9-44, :

สำนักงานคณะกรรมการค่าเงินโครงการศึกษาเพื่อความมั่นคงของชาติ กระทรวงศึกษาธิการ

ความมั่นคงแห่งชาติ, เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม หน้า 1-14 : ศูนย์ฝึกอบรม กอ.รมน.

และกองฝึกอบรมกรุงเทพมหานคร, เอกสารเผยแพร่การรักษาความมั่นคงของชาติ,

(กรุงเทพมหานคร : อาหารการพิมพ์, 2524, หน้า 1-1.

ทางเศรษฐกิจยังไม่ได้ เพราะเนื่องจากความแตกต่างของรายได้และความลำบากยากจนของชนหมู่มากมีเอง ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ก็ย่อมจะบังเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมสมัยใหม่ซึ่งมีอุตสาหกรรมทางการเมืองที่เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายว่า การกระจายรายได้ในสังคมนั้น ควรจะเป็นไปในลักษณะที่รายได้ของผู้มีอันจะกินกับรายได้ของประชาชนผู้ยากไร้ ไม่ควรจะแตกต่างกันมากนัก และในสังคมที่มีความแตกต่างกันมากทางด้านรายได้ของประชาชน ก็มักจะมีปัญหาทางด้านกาปฏิวัติ การก่อการร้าย และความรุนแรงต่าง ๆ อยู่เสมอ เพราะฉะนั้นการที่จะดูว่าสังคมนั้นมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือไม่ นอกจากจะต้องดูว่ารายได้โดยเฉลี่ยของประชากร เป็นอย่างไรแล้ว จะต้องพิจารณาว่าการกระจายรายได้เป็นไปในลักษณะที่ทำให้ประชาชนโดยทั่วไปอยู่ดีกินดีและรู้สึกว่าได้รับความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจอย่างเพียงพอหรือไม่ เป็นสำคัญ

(2) ความมั่นคงของชาติทางสังคม⁷³ หมายความว่าชาติของเรา

ต้องการให้ทุกชีวิตในสังคมอยู่ได้ด้วยความปลอดภัย ทั้งชีวิตและทรัพย์สิน เป็นภาระหน้าที่ที่รัฐจะต้องให้ความคุ้มครอง นอกจากนี้รัฐจะต้องให้สังคมมีความสมัครสมานสามัคคีกลมเกลียวกัน มีความเสมอภาคในการศึกษา การได้รับการรักษาพยาบาล และโดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐต้องมุ่งรักษายกนวมธรรม เนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติไว้ เพราะประเพณีและวัฒนธรรมนั้น เป็นสิ่งหนึ่งที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์ของชาติ ในสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งมีการต่อสู้กันระหว่างลัทธิความมั่นคงของชาติด้านสังคมจิตวิทยานี้ เป็นด้านหนึ่งที่ฝ่ายเผด็จการและคอมมิวนิสต์จ้องทำลาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ประเทศในระบอบประชาธิปไตยจะต้องพึงระมัดระวังให้จงหนัก

(3) ความมั่นคงของชาติทางการเมือง ซึ่งมีอยู่ 2 ประการ

ประการแรกคือ ความมั่นคงของชาติทางด้านการเมืองภายในประเทศ และประการที่สองคือ ความมั่นคงของชาติทางด้านการเมืองระหว่างประเทศ

3.1 ความมั่นคงของชาติทางด้านการเมืองภายในประเทศ

ข้อพิจารณาสำหรับความมั่นคงด้านนี้ก็คือ ประชาชนส่วนใหญ่ภายในประเทศนั้นมีศรัทธา มีความมั่นใจและพร้อมที่จะให้การสนับสนุนต่อระบบการปกครองของประเทศ และรัฐบาล

73

บางครั้งเรียกว่า ความมั่นคงของชาติทางสังคมจิตวิทยาและวัฒนธรรม

ที่เข้ามาบริหารประเทศมากนักน้อยเพียงใด ประเทศที่มีประชาชนซึ่งมีความเชื่อมั่น ศรัทธา มีความจงรักภักดี และพร้อมที่จะให้การสนับสนุนระบอบการปกครองและรัฐบาลอย่างจริงจัง เป็นจำนวนมาก หรือเมื่อเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์แล้ว เปอร์เซนต์ยิ่งสูงเท่าใดความมั่นคงของชาติทางด้านการเมืองของประเทศนั้นก็ยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น ในทางตรงข้ามถ้าประชาชนมีความไม่พอใจในระบบการปกครองในระยะนั้นเป็นจำนวนมาก และในเวลาเดียวกัน มีความมั่นใจ มีความศรัทธาและมีความพร้อมที่จะให้การสนับสนุนรัฐบาลที่เข้ามารับผิดชอบในการบริหารประเทศน้อยแล้ว ก็ถือได้ว่าประเทศนั้นยังไม่มีความมั่นคงของชาติทางด้าน การเมืองภายในประเทศ

๓.๒ ความมั่นคงของชาติทางด้านการเมืองระหว่างประเทศ ⁷⁴

ความมั่นคงด้านนี้สัมพันธ์โดยตรงกับปัญหาการเมืองระหว่างประเทศ ทั้งนี้เพราะถึงแม้ ประชาชนภายในประเทศจะมีความ เป็นปึกแผ่น ยึดมั่นและศรัทธาในระบบการปกครองของ ประเทศ รวมทั้งสนับสนุนรัฐบาลของคนดีอยู่ก็ตาม แต่ถ้าหากรัฐบาลนั้นมีนโยบายทางด้านการเมืองระหว่างประเทศที่ไม่ดี เป็นต้นว่าไปสร้างศัตรูให้กับประเทศของตนอย่างรอบด้าน โดดเดี่ยวประเทศของตนเองจากประเทศอื่น ๆ ในโลก หรือไปกระทำการอย่างหนึ่ง อย่างใดลงไปจน เป็นผลผลักดันให้ประเทศอื่น ๆ รวมตัวกันสกัดกั้นหรือขัดขวางผลประโยชน์ ของตนเอง หรือไปเข้าร่วมทำสงครามกับประเทศใดประเทศหนึ่งเช่นนี้ ความมั่นคงของ ชาติทางด้านการเมืองระหว่างประเทศก็จะสูญสิ้นไป ทั้งนี้เพราะการกระทำเช่นนั้นมักจะ เกิดปัญหาตามมาก็คือ นอกจากจะต้องสูญเสียทรัพยากร กำลังคน อาวุธ ไปในการดำเนิน นโยบายดังกล่าวแล้ว ยังทำให้ศัตรูได้ประโยชน์จากการสนับสนุนทางการเมืองจาก ประเทศต่าง ๆ ด้วย ประเทศที่ดำเนินนโยบายเช่นนี้จะทำให้โอกาสที่ประสบผลสำเร็จ ทางการเมืองระหว่างประเทศตาม เป้าหมายลดลงหรือมีฉะนั้นก็อาจจะนำความหายนะมาสู่ ประเทศชาตินั้น ๆ ได้ เพราะฉะนั้นการดำเนินนโยบายทางการเมืองระหว่างประเทศ ถ้าจะให้ได้ผลเต็มที่ก็จะต้องสร้างความมั่นคงภายในให้สูง และในเวลาเดียวกัน

การดำเนินนโยบายต่างประเทศจะต้องเป็นไปในรูปหนุนช่วยให้ประเทศไทยได้รับผลประโยชน์ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและการทหาร โดยสร้างมิตรให้มาก และหลีกเลี่ยงที่จะสร้างศัตรูโดยไม่จำเป็น จึงจะเรียกได้ว่า ความสำเร็จทางด้านนี้

(4) ความมั่นคงของชาติทางการทหาร การที่ประเทศไทยจะมีความมั่นคงทางการทหารได้นั้น นอกจากจะต้องมีกำลังทหารและหน่วยเรืออากาศต่าง ๆ ที่เชี่ยวชาญการรบ มีอาวุธยุทธโปกรณ์อย่างเพียงพอในการที่จะป้องกันประเทศ และรักษาความสงบสุขภายในแล้ว ทหารและหน่วยเรืออากาศเหล่านั้นจะต้องมีอุดมการณ์ วิสัย มีขวัญกำลังใจสูง มีความเป็นปึกแผ่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมียุทธศาสตร์และยุทธวิธีที่จะสามารถเอาชนะศัตรูทั้งภายในและภายนอกประเทศได้อีกด้วย กล่าวคือ ทหารและหน่วยเรืออากาศต่าง ๆ ของชาติ จะต้องเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความรับผิดชอบในการที่จะป้องกันประเทศชาติให้ปลอดภัยจากการคุกคามหรือรุกรานของศัตรูจากภายนอก และในเวลาเดียวกันก็มีความสามารถอย่างเพียงพอที่จะรักษาความสงบสุขภายใน การที่มีเพียงทหารหรือหน่วยเรืออากาศมาก หรือมีอาวุธยุทธโปกรณ์ดี มิได้หมายความว่า จะก่อให้เกิดความสงบสุขเสมอไป ถ้าหน่วยเรืออากาศเหล่านั้น ไม่มีอุดมการณ์และไม่มีแนวความคิดในการทำงาน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งนี้ เพราะถ้าชาติบังจัญทั้งสองประการดังกล่าวแล้ว ทหารหรือหน่วยเรืออากาศที่มีมากอยู่นั้นก็อาจจะใช้กำลังอาวุธเข้าต่อสู้ล้มล้างกันเองได้ ซึ่งในกรณีเช่นนี้บ้านเมืองจะไม่มีคามมั่นคง ไม่มีความปลอดภัย เพราะฉะนั้นในการกล่าวถึงความมั่นคงทางการทหาร จึงต้องรวมไปถึงความมีอุดมการณ์ วิสัย และแนวความคิดในการที่จะรักษาความมั่นคงปลอดภัยของชาติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วย

ดังนั้นจากองค์ประกอบของความมั่นคงของชาติทั้ง 4 ประการดังกล่าวแล้ว จึงสรุปอย่างสั้น ๆ ได้ดังนี้

(1) ความมั่นคงของชาติทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การมีทรัพยากรธรรมชาติ มีพลังงานพอ มีรายได้พอ มีนิสัยประหยัด มีการกินดีอยู่ดี มีการปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมได้ และมีความเจริญทางเทคโนโลยี เป็นต้น

(2) ความมั่นคงของชาติทางการเมือง

2.1. ความมั่นคงของชาติทางการเมืองภายในประเทศ ได้แก่ การมีรูปแบบการปกครองเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของสังคม รัฐบาลมีเสถียรภาพ

สมรรถภาพ และประสิทธิภาพ บ้านเมืองสงบเรียบร้อย ข้าราชการเป็นกลางในทางการเมือง
 ซึ่งสำคัญคือราชการและประชาชน ชนในชาติมีอุดมการณ์ทางการเมืองในแนวเดียวกัน มีความ
 สามารถในการดำรงชีวิต มีอิสรภาพ เสรีภาพ สมอบภาค และภราดรภาพ เป็นต้น

2.2 ความมั่นคงของชาติทางการเมืองระหว่างประเทศ ได้แก่
 การยอมรับนับถือในความเป็นชาติ เอกราช และอธิปไตย ไม่ตรีจิตมิคภาพ ปราศจาก
 การข่มขู่แทรกแซง และรุกรานทั้งทางตรงและทางอ้อม มีการไปมาหาสู่กัน และใช้การพูด
 ในการสร้างมิตรและลดศัตรู เป็นต้น

(3) ความมั่นคงของชาติทางสังคมจิตวิทยา ได้แก่ มีความ เป็นธรรมในสังคม
 มีความสามัคคี มีความเห็นแก่ส่วนร่วม และเสียสละ มีการศึกษาดี มีพลานามัยสมบูรณ์
 มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์เที่ยง มีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เป็นต้น

(4) ความมั่นคงของชาติทางการเมืองการทหาร ได้แก่ มีกำลังเพียงพอแก่การ
 ป้องกันประเทศโดยเหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจ มีสมรรถภาพ มีระเบียบวินัยและ
 รักเกียรติ มีความกล้าหาญ อดทน เสียสละ และมีผู้นำดี เป็นต้น

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าความมั่นคงแห่งชาติ หรือความมั่นคง
 ของชาติจะมีอุปลักษณะทั้งในแบบรูปธรรมและนามธรรม ในด้านรูปธรรมนั้นจะเป็นสิ่งที่
 สามารถจับต้องเห็นได้ เช่น หลังอำนาจทางการเมืองการทหาร ส่วนนามธรรมนั้นจะเป็นเรื่องของ
 ความรู้สึก เช่น ความรู้สึกปลอดภัย ความรู้สึกศรัทธาเชื่อมั่นในการรักษาความปลอดภัยของ
 รัฐว่ามีประสิทธิภาพ สามารถให้ความคุ้มครองคนในชาติได้ มีความรู้สึกปลอดภัยจากการ
 รุกรานจากต่างชาติ เป็นต้น สำหรับประเด็นที่จะพิจารณาว่าความมั่นคงของชาติมีมากน้อย
 เพียงใด พิจารณาได้จากความมั่นคงของชาติทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงของชาติทางสังคม
 ความมั่นคงของชาติทางการเมือง และความมั่นคงของชาติทางการเมืองการทหาร

โดยทั้ง 4 ประการนี้ จะต้องมีความสัมพันธ์กัน แต่สำหรับสิ่งที่จะชี้ชัดลงไปว่า
 ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางการเมืองและทางการเมืองการทหาร มีมากน้อยเพียงใด
 ระดับไหน จึงจะสามารถเรียกว่า เกิดความมั่นคงของชาตินั้นไม่อาจที่จะกำหนดชี้ชัดลงไปได้

แต่เมื่อพิจารณาแล้วปัจจัยที่จะชี้ให้เห็นถึงความมั่นคงของชาติได้คือ ความมั่นคง
 ของประชาชน เพราะประชาชนได้รวมตัวกันขึ้นมา เป็นชาติ นับตั้งแต่บุคคลรวมตัวกันเป็น
 ครอบครัว ทหลาย ๆ ครอบครัวรวมตัวกันเป็นชุมชน และชุมชนที่มีขนาดใหญ่หรือชุมชนย่อย ๆ

หลายชุมชนรวมกันยึดถือปฏิบัติ ในสิ่งที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันก็กลายเป็นสังคม เมื่อเป็นสังคมขนาดใหญ่ โดยมีประชาชน มีอาณาเขตที่แน่นอน มีอำนาจอธิปไตย มีระบบการดำเนินงานกิจการในสังคมของตนเองก็กลายเป็นชาติ⁷⁵ ดังพระราชดำรัสของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ที่ว่า

... ความมั่นคงแห่งชาติจะมีได้ก็เพราะประชาชนอยู่ร่วมกันได้ดี เรียบร้อย และสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงคนได้โดยปกติ ไม่ต้องสู้ ไม่ต้องผจญ หรือหวาดระแวงภัยอันตรายที่คุกคาม เบียดเบียนอยู่ตลอดเวลา...⁷⁶

ดังนั้น ความมั่นคงของประชาชนจึงมีความสำคัญในการที่จะกำหนดความมั่นคงของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความมั่นคงของประชาชนในชนบทนับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง เพราะถ้าหากประชาชนในชนบทขาดความมั่นคงแล้ว ประเทศชาติก็ย่อมจะไม่มั่นคง⁷⁷

รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยได้ทำการปรับปรุงปรามพรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยมาโดยตลอด แต่ความสัมฤทธิ์ผลในทางการเมืองจะเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหนนั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์และปัจจัยภายในและภายนอกเข้ามามีบทบาทด้วย การปรามปรามของรัฐบาลเคยกระทำด้วยมาตรการรุนแรงเด็ดขาด ใช้การต่อสู้อาวุธมาแล้วหลายรูปแบบ แต่หลังจาก

75

สมประสงค์ นามบุญดี, ความมั่นคงของชาติ (กรุงเทพมหานคร : แผนกบริการนักศึกษา สำนักงานอธิการบดี วังท่าพระ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2520) หน้า 12. ;

76

"พระราชดำรัสของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ" อ้างใน สายหยุด เกิดผล, พลโท "ภัยจากการบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ" ใน การพัฒนาความมั่นคงของชาติ (พระนคร : ยุทธนาการพิมพ์ 2512), หน้า 12. ;

77

สวัสดิ์ เล็กชม, "ประชากรในชนบทกับความมั่นคงแห่งชาติ" ใน รัฐาภิวัตน์, 18 (เมษายน 2519), หน้า 14. ;

การประกาศใช้คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 66/2523 แล้วได้เปลี่ยนมาใช้มาตรการทางการเมือง นำการทหารใช้รูปแบบที่เน้นการพัฒนาเป็นหัวใจหลักและในขั้นตอนของการพัฒนา ก็ได้มีการอบรม ให้ประชาชน เกิดการ เรียนรู้ทางการเมือง ดึงให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

รัฐบาล พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ได้เน้นแนวทางการแก้ปัญหาความยากจนในชนบท จากคำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ได้กล่าวว่า "ถ้าเราสามารถแก้ปัญหา ความยากจน เราก็สามารถแก้ปัญหาได้ทุกอย่าง เริ่มต้นตั้งแต่ปัญหาพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นปัญหาที่เราอยากจะแก้ให้ลุล่วงไปให้ได้"⁷⁸

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้แนวความคิดและทฤษฎีที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด เป็นแนวทาง ในการศึกษา กล่าวคือ

1. การเรียนรู้ทางการเมือง ศึกษาในแง่การฝึกอบรม การใช้สถาบันทางการเมือง หรือองค์กรทางการเมือง อบรมประชาชนส่วนใหญ่ที่ยังไม่ค่อย เข้าใจในเรื่องทางการเมือง การปกครองในระบบประชาธิปไตย การให้ประชาชนได้เรียนรู้วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย เช่น การ ประชุมปรึกษาหารือ การยอมรับความคิดเห็นและเสียงข้างมาก เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง ศึกษาในแง่กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงคะแนนเสียง เลือกตั้ง การรวมกลุ่ม เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน การติดต่อกับ เจ้าหน้าที่ของรัฐ การชักจูง การสื่อข่าวสารทางการเมือง กิจกรรมเหล่านี้จะเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของสมาชิกในสังคมการเมืองที่จะ เลือกกระทำโดยความสำนึกหรือถูกชักจูงระดมพลังก็ได้

3. ความมั่นคงของหมู่บ้านพิจารณาถึงองค์ประกอบความมั่นคงทาง เศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา การเมือง และการทหาร

3.1 ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ถึงการส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชน การปลูกฝัง นิสัยประหยัด การสอนให้ประชาชนรู้จักการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ เพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุด การทำให้ประชาชนมีความรู้ในการผลิตและหาอาหารอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น มี การปลูกพืชผักสวนครัวหมุนเวียน การใช้มูลขี้วัวขี้ควายเพื่อเพิ่มผลผลิต มีการใช้พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ที่ทางราชการส่งเสริม เพื่อให้ประชาชนมีการกินคืออยู่ดีขึ้น มีรายได้พอสมควรแก่สภาพ

⁷⁸ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ชนบทไทย 2525 (กรุงเทพมหานคร : บุญดีพิมพ์ลิเคชั่น 2525), หน้า 5.

3.2 ความมั่นคงทางสังคมจิตวิทยาถึงการรักษากฎหมาย ความสามัคคี ความเห็น
แก่ส่วนรวม การเสียสละ ซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร ความมีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียม
ประเพณีอันดีงาม การมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

3.3 ความมั่นคงทางการเมือง ดูถึงการที่ประชาชนส่วนใหญ่ของหมู่บ้านนั้นมีศรัทธา
มีความมั่นใจและพร้อมที่จะให้การสนับสนุนต่อระบบการปกครองหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐ
ตลอดจนรัฐบาลมากนัก้อยเพียงใด ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่และกำหนดชีวิตของ
ตนเองและชุมชนหรือไม่ หมู่บ้านร่วมกันบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของรัฐและชุมชนสร้างขึ้นหรือไม่
ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยมากนัก้อยเพียงใด การรวมการหมู่บ้านมีขีดความ
สามารถวางแผน ดำเนินการตามแผน และจัดระบบการบำรุงรักษาผลงานด้วยตนเองได้เพียงใด

3.4 ความมั่นคงทางการทหาร ดูถึงความปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ จากการ
ถูกแทรกแซงคุกคาม ไม่ว่าจะเกิดจากการกระทำของ มกค.หรือโจรผู้ร้าย ตลอดจนถึงสภาพที่ก่อ
ให้เกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในกิจกรรมทั้งปวงที่จะทำให้ประชาชนมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน

เมื่อได้ทราบถึงกรอบของทฤษฎีและแนวทางในการศึกษาแล้ว ในบทต่อไปจะได้
กล่าวถึงความเป็นมา และการดำเนินงานของหน่วยสันติमित

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย